

ALDONA GAIGALAITĖ

Petras Avižonis

Petras Avižonis gimė 1875 m. balandžio 5 (17) d. Pasvalyje. Jo gabumai išryškėjo dar pradžios mokykloje. Tėvai, pasiryžę leisti sūnų į kunigus, nuvežė Petrą į Mintaujos keturklasę vokišką privačią mokyklą. Ją baigus jau buvo galima stoti į kunigų seminariją. Tačiau kunigo luomui Petras pašaukimo nejautė ir, sekdamas J.Jablonskiu bei kitais to meto lietuvių inteligentais, norėjo mokytis toliau. Jam pavyko išprašyti tėvų, kad leistų tęsti mokslą Mintaujos gimnazijoje, kurioje XIX a. pabaigoje mokėsi daugiau lietuvių nei latvių. Kartu su Petru mokėsi A.Lialis, P.Gaidelionis, D.Lapinskas, J.Kučas, A.Smetona ir daugelis kitų.

Dar 1888 m. Mintaujos gimnazijoje susikūrė lietuvių moksleivių kuopelė, pasivadavusi „Lietuvių draugyste“. P. Avižonis ją perorganizavo į „Kūdikio“ draugiją. Tai iš esmės buvo nauja moksleivių draugija, kuri išugdė daug Lietuvos valstybės ir visuomenės veikėjų, prisidėjo prie lietuviškos spaudos platinimo.

1894 m. birželio 24 d. Mintaujoje, J.Jablonskio bute įvyko varpininkų septintasis suvažiavimas. Jame dalyvavo iškiliausi to meto lietuvių inteligentai: S.ir A.Didžiuliai, K.Grinius, P.Mašiotas, S.Matulaitis ir kiti. Tarp jų sukiojosi ir ką tik mokyklą baigęs P.Avižonis, norėjęs vyresniųjų padedamas išsiaiškinti savo ateities problemas. J.Jablonskis moksleiviams patarė rinktis tokią profesiją, kurią įsigiję galėtų verstis laisva praktika ir dirbti Lietuvoje, nes lietuviai neturėjo teisės gimtinėje užimti valstybės tarnautojo pareigų. P.Avižonio netraukė nei kunigo, nei gydytojo, nei advokato karjera. Jį domino gamtos mokslai. Be to, reikėjo prasimanyti pinigų, nes tėvai leido į mokslus jaunesnius vaikus. Dr. Juozapas Rugys pasiūlė Petru „gubernatoriaus“ vietą viename iš savo dvarų Žemaitijoje su 300 rb. atlyginimu per metus¹.

Po metų, užsidirbęs mokslo pradžiai pinigų, P.Avižonis įstojo į Peterburgo universiteto Gamtos ir matematikos fakultetą. Šiame Šiaurės Rusijos universitete mokėsi nemaža lietuvių studentų, tad P.Avižonis aktyviai įsijungė į jų veiklą. Susipažino su P.Višniskiu, padėjo jam redaguoti „Varpui“ ir „Ūkininkui“ skirtus Žemaitės ir kitų rankraščius. Pats rašė į „Varpą“ ir „Ūkininką“. Toliau palaikė ryšius su J.Jablonskiu. 1897 m. kartu su juo viešėdamas pas lietuvių kultūros darbuotojų mecenatą V.Putvinskį, paskatintas savo mokytojo, P.Avižonis parašė „Lietuvišką gramatikėlę“. Ją peržiūrėjęs J.Jablonskis bandė slapta išleisti, bet nepavykus atidavė Peterburgo universitete studijavusiems V.Sirutavičiui ir A.Smetonai, kurie 1898 m. P.Avižonio „Lietuvišką gramatikėlę“ išspausdino hektografu. J.Jablonskis ja remdamasis 1901 m. Petro Kriaušaičio slapyvardė parašė Lietuvių kalbos gramatiką. Taigi neužmiršdamas P.Avižonio nuopelnų, prie savo slapyvardžio pridėjo jaunojo kolegos vardą, o iš Susivienijimo lietuvių Amerikoje gautą piniginę premiją pasidalijo pusiau².

Profesorius Petras Avižonis. Nuotrauka iš Lietuvos nacionalinės M.Mažvydo bibliotekos rankraštyno fondų

Sunkios gyvenimo sąlygos, galimybių stoka baigus universitetą įsikurti Lietuvoje, matyt, ir kitų paskatos pastūmėjo P.Avižonį persikelti į Tartu universitetą ir imtis studijuoti mediciną. Jo mokslą finansiškai rėmė G.Petkevičaitė-Bitė iš jos įsteigtos Moksleivių ir kultūros darbuotojų šelpimo draugijos „Žiburėlis“

fondo. Vėliau P.Avižonis atsilygino dvigubai, organizuodamas net aukų rinkimą fondui. Apskritai reikia pažymėti, kad P.Avižonis artimai draugavo su Joniškėlio Petkevičiais - susitikdavo atostogų metu kaip geri kaimynai ir bendraminčiai, kartu su G.Petkevičaitė-Bite, P.Višinskiu, J. ir M.Juškytėmis 1898 m. važiavo lankyti sunkiai sergančio V.Kudirkos. Grįždami namo, Kaune aplankė kalbininką K.Jaunių. P.Avižonis dalyvavo ir pirmame viešame lietuviškame spektaklyje Palangoje. Tiesa, jis ne vaidino, bet aktyviai talkino artistams, atliko techninius vaidinimo darbus³. Ir vėliau nuoširdžiai draugavo su G.Petkevičaitė-Bite. Būdamas jau garsus profesorius, nors ir prastai jausdamasis, jis 1936 m. kovo 17 d. prašėsi Medicinos fakulteto dekaną išleisti į rašytojos laidotuves⁴.

Studijuodamas Tartu universitete P.Avižonis neatitrūko ir nuo lietuvių reikalų. 1898 m. jis išleido populiarią knygėlę „Apsakinėjimai apie žemę, vandenį ir orą“, kuri buvo išleista net keletą kartų, rašė medicinos, higienos ir kitais klausimais į slaptus lietuviškus leidinius. P.Avižonis nelegalioje spaudoje pasirašinėjo net 50-čia slapyvardžių⁵.

Baigęs medicinos mokslus, P.Avižonis neieškojo gardaus duonos kėsnio Rusijoje, bet grįžo į Lietuvą ir ėmė verstis gydytojo praktika Ariogaloje. Buvo universalus daktaras: dirbo chirurgo, akušeriu, gydė vidaus, vaikų, ausų-nosies, akių, infekcines ligas.

Ariogaloje P.Avižonis sukūrė šeimą. Vedė medikę Sofiją Gruzdytę. 1889-1990 m. ji mokėsi Tartu akušerių ir masažistų kursuose, taigi buvo pažįstami jau nuo universiteto laikų. Vasaromis susitikdavo Šilo-Pavėžupio ar Grauzupių dvaruose pas Emiliją Putvinskiene - Sofijos seserį. 1901 m. tapusi P.Avižonio žmona, Sofija aktyviai talkino vyrui asistuojama operacijų ir kitais atvejais. Jie ir dvasiškai buvo artimi, nes Sofija aktyviai bendradarbiavo lietuviškoje spaudoje, vertė į lietuvių kalbą L.Tolstojaus ir kitų rusų klasikų kūrinius⁶.

1903 m. Avižoniai iš Ariogalos persikėlė į Žagarę. Nors Žagarėje dirbo dar du gydytojai, bet P.Avižonio kabineto durys visada buvo apgultos. Jauną gydytoją gerbė ne tik lietuviai, bet ir žydai bei latviai. P.Avižonio praktinė veikla Žagarėje susipynė su moksline ir visuomenine. Jis dalyvavo Rusijos akių ligų specialistų ekspedicijoje Zarasuose ir grįžo į Žagarę pasitobulinęs kaip akių ligų gydytojas. P.Avižonis ne tik gydė akių ligas, bet, žmonos asistuojamas, pradėjo operuoti. Ir tai darė tuo metu, kai akių ligų specialistų buvo tik Kaune ir Šiauliuose. Gavęs iš ekspedicijos vadovų šiokių tokių instrumentų, įrengė dvi stacionarines lovas akių ligomis sergantiems beturčiams ir gydė juos nemokamai. Be to, 1904 m. įkūrė Beturčiams šelpti draugiją. Manymas, kad aklumas yra skurdo ir vargo liga, P.Avižonis nupirko namą ir apgyvendino jame apylinkės elgetas bei invalidus, jiems suteikdamas visišką aprūpinimą. Jis įkūrė Žagarės vartotojų kooperatyvą ir draugiją. Jo iniciatyva imtos šaukti Lietuvos gydytojų konferencijos gydymo ir sanitarijos klausimams aptarti. 1907 m. įstojo į J.Basanavičiaus įkurtą Lietuvių mokslo draugiją. Ėmęs rašyti disertaciją apie akių ligas, P.Avižonis važinėjo po Lietuvos kaimus, aiškindamasis gyventojų aklumo priežastis, tirdamas aplinką ir buitį.

Siekdamas pasirengti praktiniam ir moksliniam darbui, 1908 m. pavasarį P.Avižonis išvyko į Peterburgą, klausė universitete doc. Volkovo praktinio antropometrijos kurso, tobulinosi E.Pavlovos institute, prof. Dolganovo akių klinikoje. Moksliniais tikslais važinėdamas į Tartu (laikė egzaminus), jis apie pusę metų dirbo dr. Ozolinio ir prof. Liutkevičiaus vadovaujamoje akių klinikoje. Vėliau mėnesį dirbo skrajajamajame carienės Marijos okulistiniame būrelyje Trakuose. Savo mokslinius tyrinėjimus apibendrino 1914 m. Tartu universitete apgintoje daktaro disertacijoje⁷.

Beje, reikėtų priminti, kad 1904 m. P.Avižonis buvo mobilizuotas į carinę armiją ir kaip gydytojas dalyvavo Rusijos-Japonijos kare, net pateko į japonų nelaisvę⁸.

Dirbdamas gydytoju Žagarėje, o nuo 1910 m. - Šiauliuose, P.Avižonis neatitrūko ir nuo visuomeninės-kultūrinės veiklos. Jis bendradarbiavo su varpininkais, dalyvavo 1902 m. spalio mėnesį Dabikinės dvare vykusiame steigiamajame Lietuvos demokratų partijos suvažiavime, kuriame atstovavo kairiesiems varpininkams⁹. Kilus 1905-1907 metų revoliucijai, suartėjo su socialdemokratais. Bendradarbiavo demokratų spaudoje („Vilniaus žiniose“, „Lietuvos žiniose“) ir socialdemokratų leidiniuose („Naujienos“, „Darbininkų balsas“, „Naujoji Gdynė“, „Skardas“, „arija“); išleido populiarią knygelių: „Socialistai ir masonai“ (1906 m.), „Girtuoklybė mūsų rykštė“ (1907 m.), „Darbininkai ir visuomenė“ (1908 m.), „Žemė ir žmogus“ (1910 m.).

Nenutrūko P.Avižonio bendradarbiavimas su J.Jablonskiu. 1904 m. jis padėjo kalbininkui parengti spaudai A.Juškos žodyno I tomą, kuris buvo išleistas 1910 m. Dar Mintaujoje J.Jablonskio paskatintas, toliau rinko liaudies tautosaką, prašydamas savo ligonius užrašinėti ir jam perduoti liaudies dainas, pasakas, mįsles. Štai ką vėliau rašė pats daktaras: „Atsikėlus man į Žagarę, 1903 m. vasarą atėjo pas mane Trumpaičių Gruzdyčių valsčiaus Kristina Slančiauskytė akių pasirodyti. Jai reikėjo kurį laiką kasdien vaikščioti gydytis. Iš vieno kito žodžio, tarto besigydant, supratau ją susipratusią lietuvę esant, ir užmokėsčio už gydymą paprašiau surinkti keletą liaudies dainų. Po trumpo laiko ji atneša man pilną sąsiuvinį dainų, gal kokį šimtą. Stebėjau, kad tokiu trumpu laiku tiek dainų surinkusi. Bet ji pasisakė,

kad tai ne jos, bet tėvo Mateušo Slančiausko esąs darbas”¹⁰. K.Slančiauskaitė supažindino gydytoją su savo tėvu, kaimo šviesuoliu, tautosakininku, rašytoju, knygų platinimo draugijos „Atgaja” steigėju ir vadovu, kuris į savo veiklą įtraukė ir P.Avižonį. Abiejų pažiūros sutapo, abu buvo laisvamaniai, rinko tautosaką, platino knygas.

Savo mokslinius straipsnius P.Avižonis spausdino nuo 1909 m. liepos mėnesio ėjusio „Lietuvos ūkininko” priede „Sveikata”. Straipsniuose gydytojas siekė su naujausiais medicinos mokslo laimėjimais supažindinti ne tik savo kolegas medikus, bet ir kaimo šviesuomenę, kad ji aktyviau kovotų su tamsumu ir prietarais, plačiau naudotųsi ir kitus paskatintų naudotis kvalifikuota gydytojų, o ne kaimo „bobučių” pagalba, propaguotų sveiką buitį ir gyvenimo būdą.

1911-1914 m. P.Avižonis, kartu su S. ir K.Venslauskiais, G.Landsbergiu-Žemkalniu, V. ir K.Puidomis, K.Jasiukaičiu ir kt. aktyviai dalyvavo Šiaulių „Varpo” draugijos veikloje: rengė lietuviškus vakarus, jų metu skaitė paskaitas, statė vaidinimus, organizavo choro pasirodymus. 1911-1914 m. Šiaulių kultūrinis gyvenimas buvo toks gyvas, kad kiekvieną šeštadienį vykdavo didesni ar mažesni vakarai, o vasarą – visoje Lietuvoje garsios gegužinės.

Pirmasis pasaulinis karas užklupo P.Avižonį Šiauliuose. Jis tuoj pat buvo mobilizuotas į karinę tarnybą. Iš pradžių dirbo Šiauliuose, o nuo 1914 m. gruodžio 17 d. iki 1916 m. birželio – Rusijos Raudonojo kryžiaus draugijos karo sanitariname traukinyje ir priešakiniam gydymo-maitinimo būryje vyriausiuoju gydytoju. 1916 m. birželio 1 d. pradėjo dirbti Lietuvių komiteto tremtiniam šelpti Maskvoje ambulatorijos gydytoju ir kartu Centrinio kalėjimo ligoninės (prie Butyrkų kalėjimo) akių skyriaus vedėju, 1917-1918 m. dirbo Rusijos Raudonojo kryžiaus ligoninėje Maskvoje. 1918 m., pabaigęs karo tarnybą, kartu su Lukauskų, Sirutavičių, Januškevičių, Smolskių ir kitų tremtinių šeimomis grįžo į Šiaulius¹¹. Čia įsijungė į nepriklausomos Lietuvos kūrimą šiame krašte, dirbo gydytoju.

1919 m. pradžioje V.Kapsukas, Raudonosios armijos padedamas įsitvirtinęs dalyje Lietuvos, kvietė P.Avižonį atvykti į Vilnių ir užimti sveikatos apsaugos komisaro postą, bet šis atsisakė.

Revoliucinis gyvenimas Rusijoje turėjo įtakos P.Avižonio politinėms nuostatoms. Jis suartėjo su lietuvių socialdemokratais S.Matulaičiu, V.Mickevičiumi-Kapsuku. Pastarasis P.Avižonį buvo įpareigojęs rūpintis knygų pirkimu Rusijoje Vilniaus būsimajam universitetui. 1920 m. P.Avižonis dėl to fakto buvo apkaltintas bendradarbiavimu su bolševikais ir vos išvengė suėmimo. Tik krašto apsaugos ministrui K.Žukui įsikišus nesusipratimas buvo likviduotas¹².

Nepriklausomoje Lietuvoje įsijungęs į mokslinę veiklą, P.Avižonis nuo politikos nutolo, nors savo įsitikinimų neatsisakė.

Pradėjęs kurti Lietuvoje aukštojo mokslo sistemą, labai trūko išsilavinusių inteligentų, todėl P.Avižonis vienas iš pirmųjų įsijungė į Aukštųjų kursų organizavimą ir jų pertvarkymą į Kauno universitetą. Dar carinėje Rusijoje buvo apsigynęs daktaro disertaciją, tačiau ten jis negalėjo dirbti mokslinio darbo, nes buvo lietuvis. Kaip rašė prof. V.Lašas, gindamas disertaciją P.Avižonis nesiekė nei naudos, nei karjeros. Nors sunkiai įgyjamas medicinos daktaro laipsnis rusams atverdavo kelią gauti profesoriaus vietą, P.Avižonis 1914 m. neturėjo tokios galimybės¹³. Ji atsirado tik nepriklausomoje Lietuvoje.

P.Avižonis įkūrė Aukštųjų kursų Medicinos skyrių ir jam vadovavo. Susikūrus Kauno universitetui, tapo Medicinos fakulteto dekanu, vėliau dirbo prorektoriumi, o 1925-1926 m. - rektoriumi. Prie universiteto P.Avižonis įkūrė Akių kliniką ir jai vadovavo, taip pat iki mirties dirbo Oftalmologijos katedroje profesoriu. Kartu su kitais medikais P.Avižonis įkūrė Kauno medicinos draugiją ir buvo jos pirmininkas. Jis taip pat įkūrė Pabaltijo oftalmologijos tarybą, nuo 1923 m. tapo Vokietijos, o nuo 1930 m. - Prancūzijos oftalmologų draugijų nariu.

Dirbdamas rektoriumi ir Akių klinikos vedėju, P.Avižonis turėjo rūpintis įvairiomis ūkio problemomis. Daug laiko ir dėmesio jis paaukojo ieškodamas patalpų, inventoriaus, lėšų. Neužmiršo ir studentų – įkūrė Studentų atstovybę, Studentų šelpimo dr-ją, Ligonių kasą. Jo rūpesčiu 1930 m. Vytauto prospekte buvo pastatyta moderni Akių klinika. Kolegų nuomone, statybos rūpesčiai priartino P.Avižonio mirtį, nes 1939 m. rugsėjo 20 d. klinika buvo perkelta į Raudonojo kryžiaus ligoninę, o pastatas paimtas kitiems tikslams¹⁴.

Kauno universitete P.Avižonis ne tik skaitė akių ligų kursą, bet ir dėstė medicinos istoriją. Jo paskaitos buvo turiningos ir sistemingos, nes nemokėjo dirbti paviršutiniškai. P.Avižonio studentai prisimena, kad profesorius būvęs vidutinio ūgio, liesas, paprastų veido bruožų, būdingų lietuvių valstiečiams. Pasikeisdavo, kai imdavo kalbėti. Truputį pakreipęs galvą į šoną, iš pradžių tyliai, o paskui vis stiprėjančiu balsu, vis labiau įsijausdamas, jis skaitydavo paskaitą ar analizuodavo ligonio ligą. P.Avižonis mokė studentus savarankiškai galvoti ir dirbti. Nepakęsdavo pozos ar mechaniško kalimo. Iš tokių studentų mėgo pasišaipyti ir niekada nerašydavo gero pažymio. Nemėgo ir tų, kurie savo neišmanymą slėpė po garsiomis frazėmis. „Tamsta būtų geras romanistas, tamsta turi turtingą fantaziją”, - konstatuodavo profesorius¹⁵. P.Avižonis siekė, kad būsimieji gydytojai prieš nustatydami galutinę diagnozę gerai išanalizuotų visus

duomenis apie ligą, juos susistemintų, palygintų, numatytų įvairias ligos gydymo galimybes. Profesorius teigė, kad gydytojas negali apsiriboti vien siaura savo sritimi, bet privalo būti visapusiškai išsilavinęs. Kaip prisimena R.Blombergas, profesorius su kiekvienu ligoniu kalbėjo jo kalba: su žydu – žydiškai, su rusu – rusiškai, o iš jaunųjų gydytojų reikalavo gerbti ligonius, mylėti juos. Gydytojo profesiją jis laikė reikalinga ir garbinga, todėl siekė, kad kiekvienas gydytojas nuolat tobulėtų, gilintų savo žinias¹⁶. Jokių nuolaidų P.Avižonis studentams nedarydavo, o ginantiems daktaro disertacijas būdavo itin griežtas: reikalaudavo pateikti preciziškai tikslią bibliografiją ir teisingai sudėlioti sakiniuose skyrybos ženklus. Studentų atmintyje P.Avižonis išliko kaip didis mokslininkas, eruditas, talentingiausias iš visų dėstytojų, todėl jie noriai lankė profesoriaus paskaitas, kartais ir prisibijodami jo griežtumo.

Profesoriaus, daktaro P.Avižonio mokslinių tyrinėjimų objektu tapo oftalmologija. Jis paliko 134 mokslinius darbus, knygas ir straipsnius, parašytus lietuvių, latvių, vokiečių ir prancūzų kalbomis, tačiau nespėjo išvysti didžiausio savo veikalo „Akių ligų vadovas“, kuris mokslinės vertės neprarado iki šiol. Ši daugiau nei 800 puslapių knyga, sulaukusi kelių leidimų, – tai profesoriaus ilgametės praktikos bei kruopščiai išstudijuotos literatūros rezultatas¹⁷. 1914 m. daktaro disertacijoje padaręs išvadą, kad 60 proc. aklųjų neteko regos dėl išplitusios Lietuvoje trachomos, P.Avižonis paskelbė kovą šiai ligai ir iki Antrojo pasaulinio karo įveikė ją. Profesorius gydė ir kitas akių ligas: kataraktą, glaukomą, įgimtas akių anomalijas ir pan. Be mokslinių darbų, P.Avižonis kūrė lietuviškus medicinos, ypač akių ligų ir farmacijos, terminus, rašė gydytojų etikos, aklųjų globos ir kitais klausimais, aktyviai dalyvavo rengiant Lietuviškąją enciklopediją. Nuo 1923 m. kartu su kitais redagavo žurnalą „Medicina“.

Profesoriaus moksliniais atradimais ir praktine veikla domėjosi Europos kolegos, kvietė į tarptautinius kongresus ir konferencijas, rinko savo universitetų garbės nariu. P.Avižonis skaitė mokslinius pranešimus Haidelberge, Madride, Amsterdame, Hagoje ir kt. 1938 m. buvo išrinktas Ženevoje veikusios Tarptautinės kovos su trachoma organizacijos nariu. Atstovavo Lietuvos universitetui 1925 m. atidarant Jeruzalėje Hebrajų universitetą, 1939 m. švenčiant Latvijos universiteto 20-metį¹⁸.

Daktaras P.Avižonis mirė 1939 m. spalio 17 d. Laidotuvių dieną, spalio 19-ąją, visame universitete buvo nutrauktos paskaitos. Gedulo eiseną nusidriekė pro Karo muziejų, kurio sodelyje suskambo laisvės varpai ir grojo bei savo galvas nulenkė karo invalidai.

Karstą pasitiko pusiau nuleistos vėliavos. Prie Vytauto Didžiojo universiteto didžiųjų rūmų eiseną stabtelėjo. Prorektorius A.Purėnas pasakė trumpą kalbą, apgailėdamas, kad universitetas neteko puikaus specialisto, studentai – jaunimo draugo, neturtingieji – žmogaus, kuris jais rūpinosi, ligoniai – daktaro, kuris juos gydė. Iš čia laidotuvių eiseną Gedimino gatve pasuko į Laisvės alėją, minutei stabtelėjo prie buvusios Raudonojo kryžiaus ligoninės, prie tuometinių Akių klinikos rūmų, taip pat prie Vytauto prospekte buvusios Akių klinikos ir pasuko prie Medicinos fakulteto. Čia prie įėjimo įvyko gedulo mitingas, kuriame giedojo universiteto choras, kalbėjo Evangelikų teologijos fakulteto dekanas prof. dr. P.Jakūbėnas, prof. P.Jodelė, Medicinos fakulteto dekanas prof. V.Lašas, studentai. P.Avižonio palaikai buvo sudeginti Medicinos fakulteto krematoriume¹⁹. Profesoriaus laidotuvės buvo didelės ir iškilmingos, nors tuo metu vyko derybos su Sovietų Sąjunga dėl Vilniaus gražinimo Lietuvai. Todėl prezidentas, nors ir buvo profesoriaus moksladraugis, išreiškė užuojautą tik per dr. P.Bielskų.

P.Avižonį gražiai pagerbė šeimos nariai, giminės ir jų artimieji. Vietoje gėlių vainiko gedulingų pietų metu jie nutarė įsteigti prof. P.Avižonio stipendijų fondą neturtingiems Vytauto Didžiojo universiteto studentams medikams šelpti²⁰.

¹ Mortos Avižonytės-Povylienės atsiminimai. LNMMB RS. F. 130-2279. Lapai nenumeruoti; Miknys R. Lietuvių demokratų partija 1902-1915 metais // Lietuvių atgimimo istorijos studijos. - V., 1995. - P. 175; Būtėnas J. Darbštumo ir mokslo meilės pavyzdys (Prof. P. Avižoniui paminėti) // Lietuvos žinios. 1939 spalio 18; Būtėnas J. Istorografo užrašai. - V., 1974. - P. 47 ir kt.

² Būtėnas J. Min. str.; Čepėnas P. Naujųjų laikų Lietuvos istorija. T. 1. - V., 1992. - P. 207; Lietuvių enciklopedija. - T. 1. - Boston, 1953. - P. 509.

³ Ten pat.

⁴ LCVA. - F. 631. - Ap. 3. B. 30. L. 54; Maknys V. Lietuvių teatro raidos bruožai. - V., 1972. - P. 87.

⁵ Lietuvių enciklopedija. - T. 1. - P. 504.

⁶ Ten pat. - P. 505; LCVA. - F. 631. - Ap. 3. - B. 30. - L. 73; Prof. P. Avižonio tarnybos lapas, užpildytas 1939 m. spalio 1 d. // Ten pat. - L. 71-73.

⁷ Prof. dr. med. Petras Avižonis // Lietuvos aidas. - 1939 spalio 18; Marcinkus J. A.a. prof. P.Avižonis okulistas oftalmologas // Medicina. - 1940. - Nr. 5. P. 259-264; Lašas V. Med. dr. P.Avižonis kaip universiteto profesorius // Ten pat. - P. 264-270.

⁸ Ten pat; Lietuvių enciklopedija. -P. 505.

⁹ Miknys R. Min. veik. - P. 29.

- ¹⁰ Prof. dr. med. Petras Avižonis // Lietuvos aidas. - 1939 spalio 18; *Kaunas K. Mateušas Slančiauskas // Knygnešys. - T. 2. - K., 1928. - P. 69-70.*
- ¹¹ Min. prof. P. Avižonio tarnybos lapas. - LCVA. - F. 631. - Ap. 3. - B. 30. - L. 74.
- ¹² *Būtėnas J. Min. str.*
- ¹³ Lašas VI. Min. str.
- ¹⁴ Ten pat; Prof. dr. med. Petras Avižonis // Lietuvos aidas. 1939 spalio 18.
- ¹⁵ *Brombergas R. Prof. P. Avižonis pedagogas // Medicina. - 1940. - Nr. 5. - P. 343-345.*
- ¹⁶ Ten pat.
- ¹⁷ *Lašas VI. Min. str.*
- ¹⁸ Ten pat; Lietuvių enciklopedija. - P. 505.
- ¹⁹ A.a. prof. P. Avižonis palydėtas į amžinąją poilsio vietą // Lietuvos aidas. 1939 spalio 20; *Puzinas J. Profesorius medicinos daktaras Petras Avižonis (1875-1939). Čikaga, 1979. -P. 176-180.*
- ²⁰ Mirė prof. dr. P. Avižonis // Lietuvos aidas. 1939 spalio 17 (vakarinis); *Kronika // Lietuvos žinios. 1939 spalio 18; Respublikos prezidento užuojauta Avižoniams // Lietuvos aidas. 1939 spalio 18.*